

Motivacija učenika za recepciju poezije i proze u nastavi književnosti

Šimić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2011

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:469886>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-12-05**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Maja Šimić

**Motivacija učenika za recepciju poezije i proze u nastavi
književnosti**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Milorad Nikčević

Osijek, 2011.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. MOTIVACIJA I ŠKOLSKO UČENJE.....	5
3. MOTIVACIJA U NASTAVI KNJIŽEVNOSTI.....	9
3.1. Motivacije utemeljene na osobnim iskustvima učenika.....	12
3. 1. 1. Anketa.....	13
3. 1. 2. Heuristički razgovor.....	16
3. 1. 3. Tematska riječ.....	17
3. 2. Motivacije utemeljene na glazbenim, likovnim i filmskim predlošcima.....	17
3. 2. 1. Motivacije utemeljene na glazbenim predlošcima.....	17
3. 2. 2. Motivacije utemeljene na likovnim predlošcima.....	19
3. 2. 3. Motivacije utemeljene na filmskim predlošcima.....	22
3. 3. Motivacije utemeljene na književnopovijesnim i književnoteorijskim predlošcima.....	25
3. 4. Motivacije utemeljene na općekulturnim sadržajima.....	27
3. 5. Motivacije utemeljene na lingvističko-stilističkoj osnovi.....	28
3. 6. Motivacije utemeljene na filozofskoj, sociološkoj i povijesnoj osnovi.....	29
4. MOTIVACIJA U ŽIVOJ NASTAVI.....	34
5. ZAKLJUČAK.....	35
6. LITERATURA.....	37

SAŽETAK

Motiviranje učenika jedan je od ključnih zadataka i funkcija nastavnika. Motivacija se mora temeljiti na onome što se želi postići, odnosno poticati one oblike ponašanja koje vode ostvarivanju ciljeva u nastavi. Uzrok određenog ponašanja čovjeka jesu unutrašnji psihološki pokretači koji ga tjeraju na neku aktivnost pa rezultat pojedinca ne zavisi samo o njegovoj sposobnosti već i o motivaciji. Motivacija za učenje može biti unutrašnja (intrinzična) i vanjska (ekstrinzična). Učenici koji su zainteresirani za učenje postižu mnogo bolje rezultate od onih koji su manje motivirani. Zato se u nastavi koriste različite motivacijske tehnike koje utječu na rad učenika. Motivaciju možemo promatrati u okviru nastave književnosti za recepciju poezije i proze, kao fazu u kojoj se učeničku pozornost pokušava usmjeriti na novo nastavno gradivo, i u okviru školskog učenja. Motivacija se u oba slučaja ostvaruje različitim motivacijskim tehnikama. Konkretno se mogu odnositi na nastavno gradivo (nastavne motivacijske tehnike) ili su pak samo motivacijske tehnike koje pokušavaju održati pozornost učenika.

Ključne riječi: motivacija, nastava književnosti, motivacijske tehnike.

1. UVOD

Motivacijske tehnike posebno su važne na početku nastavnog sata kada nastavnici pokušavaju privući učenikovu pozornost na novo nastavno gradivo. Motiviranje učenika za nastavu obuhvaća sve što potiče učenika na učenje, usmjerava ga. Iz tog razloga bi morali u nastavi koristiti redovito motivacijske tehnike kojima se povećava zainteresiranost učenika za nastavni predmet, odnosno nastavni sadržaj i školski rad.

Na početku samog rada navedena različita značenja riječi *motivacija* i navedene su dvije razine na kojima se proučava motivacija. Detaljno su navedene sve karakteristike koje posjeduje suvremeni nastavnik koji će uspješno motivirati učenike za nastavu književnosti, ali i općenito za učenje. Također je navedeno i kojim se motivacijskim tehnikama može utjecati na učeničku zainteresiranost za nastavno gradivo.

U drugom poglavlju *Motivacija u nastavi književnosti* nabrojane su sve motivacijske tehnike kojima se ostvaruje doživljajno-spoznajna motivacija. Ukratko su opisani rezultati ankete vezane uz književni interes učenika osnovne i srednje škole. Nakon primjene određenih motivacijskih tehnika porastao je interes učenika za recepciju poezije i proze u nastavi književnosti. Također su navedeni koraci koje svaki nastavnik treba svladati kako bi mogao lako usmjeravati komunikaciju u razredu.

U trećem poglavlju ovoga rada opisane su sve motivacijske tehnike i različite vrste motivacija koja se koriste u nastavi književnosti pri interpretaciji poezije i proze. Navedene su sljedeće motivacije: motivacije utemeljene na osobnim iskustvima učenika (emocionalnim, socijalnim, moralnim i intelektualnim), motivacije utemeljene na glazbenim, likovnim i filmskim predlošcima, motivacije utemeljene na književnoteorijskoj i književnopovijesnoj osnovi, motivacije utemeljene na općekulturnim sadržajima, motivacije utemeljene na lingvističko-stilističkoj osnovi i motivacije utemeljene na filozofskoj, sociološkoj i povijesnoj osnovi. Nakon objašnjenja pojedine motivacije navedeni su konkretni primjeri iz poezije i/ili proze hrvatske i/ili svjetske književnosti.

U četvrtom poglavlju naslovljenom *Motivacija u živoj nastavi* opisano je kako se motivacija koristi u živoj nastavi. Svoja iskustva prepričale su dvije profesorice iz Osijeka- Nada Jovanović i Đurđica Radić.

Zadnja dva poglavlja u radu čine zaključak i literatura. U zaključku se donosi sinteza rada.

2. MOTIVACIJA I ŠKOLSKO UČENJE

Riječ *motivacija*¹ ima dva značenja. Prvo jest da je to obrazloženje motiva (u književnom djelu), a drugo da je motivacija skup pobuda koje čovjeka pokreću na aktivnost te određuju njezin intenzitet i trajanje. U knjizi Vlade Andrilovića² knjizi navodi se da je riječ *motivacija* latinskog podrijetla i izvodi se iz glagola *movere* što znači *kretati se*.

Motivacija je jedna od najvažnijih komponenti koja djeluje na ishode učenja. Činitelji koji potječu učenika na učenje doista su mnogobrojni. To mogu biti njegovi interesi i ciljevi koje želi učenjem ostvariti, iskustvo i prethodno postignuće u nekom području, ali i osobine onoga što se uči, nagrade i kazne od strane učiteljice i roditelja kao i ponašanje vršnjaka.

*Motivacija se proučava na dvije razine.*³ Postoji opća motivacija za učenje koja je trajna i široka dispozicija, očituje se usvajanjem znanja, vještina u različitim situacijama učenja. Trajna dispozicija znači da se, kad se jednom razvije, opća motivacija za učenje traje cijeli život-tijekom cijelog školovanja, na radnom mjestu i u svakodnevnim životnim situacijama. Specifična motivacija za učenike odnosi se na motiviranje učenika za usvajanje sadržaja samo u određenom školskom predmetu ili području. Tako učenik može biti motiviran za učenje samo na satovima na kojima se radi književnost ili matematika. Upravo ta motivacija ovisi o vanjskim činiteljima kao što su ponašanje učitelja i sadržaj koji se uči. Na nju se može lakše djelovati i mijenjati ju različitim strategijama poučavanja i kontroliranja ponašanja.

Znanstveni pristup motivaciji govori o teorijama potreba i kognitivističkom pristupu. U gotovo svojoj psihološkoj literaturi navodi se *Maslowljeva hijerarhija potreba (motiva)*⁴:

1. potreba za samoostvarenjem,
2. potreba za uvažavanjem,
3. potreba za pripadanjem,
4. potreba za sigurnošću,
5. fiziološke potrebe.

U školi učitelji mogu upotrijebiti Maslowljevu teoriju u svrhu boljeg razumijevanja učeničkog ponašanja i stvaranja uvjeta koji će poticajno djelovati na učenje. Učenici se moraju osjećati

¹ Vladimir Anić, Ivo Goldstein, *Rječnik stranih riječi*, Novi Liber, Zagreb, 2007., str.392.

² Vlado Andrilović, Mira Čudina, *Psihologija odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1991., str. 207.

³ Isto kao 2, str. 207.

⁴ Isto kao 2, str. 210.

sigurno i imati prijatelja kako bi postali odgovorni i samostalni. *Maslow drži da je u djece glavni preduvjet za razvoj potrebe za samoostvarenjem postizanje osjećaja sigurnog ovladavanja zadacima u svakodnevnom životu, odnosno ovladavanje nastavnim gradivom u školi.*⁵

Fenomen motivacije od velike je važnosti za tijekom nastave i utječe na ostale faktore u nastavnom procesu. Opće ili neke specifične sposobnosti pojedinca mogu biti na visokom stupnju razvijenosti, ali ako učenik nije motiviran, onda su te sposobnosti upitne. Ili ih nema ili su potpuno smanjene. Također je moguća i suprotna situacija u kojoj se razina određenog nivoa svijesti može podignuti na viši stupanj. Učenicima treba zadavati zadatke primjerene težine i povezati ulaganje napora s uspjehom. U nastavi trebale neprestano koristiti nastavne i motivacijske tehnike kojima će se povećati zainteresiranost za predmet, odnosno nastavni sadržaj. *Poticaji za učenje ne izvire samo iz nastavnog sadržaja, već i iz neposrednih postupaka učenja. Učenici više vole one načine rada koji stvaraju zadovoljstvo. To zadovoljstvo je veće što su nastavne metode i oblici različitiji, ako učenici suodlučuju i sudjeluju već u postavljanju nastavnih ciljeva i zadataka u samom tijeku nastave, ako što samostalnije provjeravaju i ocjenjuju rezultate učenja te ih uspoređuju s prijašnjim postignućima i slično.*⁶ Ovakva je situacija moguća samo ako je nastavnik spreman na otvorenu suradnju s učenicima. Razgovarati o motivacijskim tehnikama s učenicima i saznati koje im metode i tehnike bolje odgovaraju i čine gradivo zanimljivim.

Navedeni motivi pokreću učenike i studente. Različiti motivi međusobno se isprepliću i povećavaju aktivnost učenika. Dakle, uz sve navedene motive što pokreću svaku individu, veoma važnu ulogu, a posebno u vezi sa školskim učenjem, ima nastavnik. U nastavi je ponekad teško motivirati učenike. Na pojedinim razinama obrazovanja teško je motivirati učenike i još teže održati tu motivaciju. To se posebno odnosi na djecu u pubertetu i adolescente kada su njihovi problemi usmjereni na sadržaje izvan nastave. A bez valjane motivacije nema valjanog odgojno-obrazovnog učinka. Iz tog razloga postoji nekoliko faktora koji su izvori motivacije u nastavi:

- *psihofizička struktura studenta i učenika,*
- *karakteristike nastavnika,*
- *karakteristike nastavnog sadržaja,*
- *nastavna tehnologija,*

⁵ Isto kao 2, str. 207.

⁶ Danijela Trškan, „Motivacijske tehnike u nastavi“, u časopisu *Povijest u nastavi*, Vol. IV No. 7 (1), 2006., str. 23.

- *socio-kulturni uvjeti i okruženje.*⁷

Važnu ulogu, općenito u procesu obrazovanja, a posebno na nastavnom satu, ima nastavnik. Tako je na svojevrsan način određen profil suvremenog nastavnika koji će uspješno odgovoriti na pitanja aktualne nastave. Dakle, suvremeni nastavnik ima:

- *razvijene opće sposobnosti,*
- *razvijene specifične sposobnosti*
- *posjeduje opće obrazovanje*
- *posjeduje dobro stručno obrazovanje*
- *pedagoško-psihološko obrazovanje*
- *didaktičko-metodološko obrazovanje,*
- *fizičko i mentalno zdravlje, emocionalna zrelost i stabilnost*
- *ljubav prema djeci i mladima*
- *pozitivne osobine ličnosti (humanizam, otvorenost duha, altruizam, socijabilnost, moralni kvaliteti, odgovornost, dosjetljivost, radinost, kreativnost).*⁸

Sve navedene karakteristike utječu na učenike i studente. Samim posjedovanjem svih ovih osobina, nastavnik može biti uzor i motivirati učenike za rad i učenje. Svakako treba dodati i organizacijske sposobnosti nastavnika. Nastavnik mora znati svoje sposobnosti usmjeriti prema učenicima i utjecati na njihovo učenje.

Jedno od motivacijskih pravila je i to da je potrebno što bolje iskoristiti uvodni dio na početku svakog nastavnog sata. Iz toga razloga bi nastavnici trebali najviše vremena posvetiti upravo prvim minutama nastavnog sata. Dobrom motivacijom utječe se na rad učenika taj sat, ali ih isto tako motiviramo i za daljnje učenje. Učenje je težak intelektualan posao i nikoga se ne može natjerati da nešto nauči ako on to ne želi. Motivirati učenike za učenje možemo *kroz kvalitetu nastave, ocjenjivanjem i stalnim poticanjem na rad, motivirajućim i stvaralačkim ozračjem u razredu.*⁹ Učenicima je ponekada potrebno objasniti zašto im je baš to gradivo potrebno da ga svladaju i nauče. I u takvoj situaciji sve nastavnikove osobine dolaze do izražaja. Učenike treba privoljeti da uče. Najznačajniji razlog za učenje prirodna je ljudska znatiželja,

⁷ Hašim Muminović, *Motivacija u nastavi i kreativni rad studenata i učenika*, preuzeto s: <http://www.ac-see.org/documents/4.pdf>, 10. 5. 2011., 13:02

⁸ Isto kao 5, str. 48.

⁹ Sonja Banić, *Motivacija učenika kao uvjet uspjeha*, preuzeto s: http://free-zg.t-com.hr/Sonja-Banic/pdf_materijali/Motivacija%20kao%20uvjet%20uspjeha.pdf, 16. 5. 2011., 15:34

želja za znanjem. Ali bez obzira na tu činjenicu, nastavni sati trebaju biti dinamični i zanimljivi. Da bi učenici nešto naučili, način na koji im predajemo im mora biti zanimljiv. Učenicima uvijek treba dati priliku da postavljaju pitanja i iznose svoje mišljenje. Na taj način utječe se na pamćenje i zapamćivanje lekcija školskog gradiva. Također se uči učenike i nekim drugim vještinama- razmišljanju, suradnji, toleranciji, komuniciranju.

Jedan od načina na koji možemo motivirati učenike za učenje je i ocjena. Ocjena ili pohvala najbolja su nagrada. Ako se učenika zakine na ocjeni to može imati suprotan učinak- negativno će djelovati na učenika i izgubit će volju za učenjem. Neprestano ih treba poticati na rad pohvalama, komentarima i ocjenama. Komentarom možemo ocjenu dodatno obrazložiti i ukazati učenike na propuste ili ga dodatno pohvaliti.

Važno je učenicima prikazati gradivo na zanimljiv način, oblikovati dinamičan sat, uključiti učenike u oblikovanje sata, dopustiti im da iznesu svoje mišljenje i neprestano ih motivirati i poticati na učenje. Nastavnik treba izražavati pozitivna očekivanja prema učenicima i svaki ih dan motivirati za učenje.

Učenike se može motivirati i na način da ih se nauči kako da se natječu sami sa sobom. Danas postoje razrađene metode vrjednovanja individualnog napretka po kojoj učenik dobiva bodove prema tomu je li na testu bolji ili lošiji, nego prošli put. U nastavi treba što više koristiti suradničko učenje. Treba voditi računa o tomu da je skupina sastavljena i od dobrih i loših učenika. Ocjenjuje se rad čitave skupine. Valjalo bi učenike naučiti da dijele zadatke na manje dijelove jer na taj način uče da si ne postavljaju previsoke ciljeve i zadatke koje ne mogu izvršiti. Isto tako valja voditi računa o tomu da postavljeni zadatci i očekivanja od učenika budu primjerene težine, odnosno da budu primjereni dobi učenika. Uvijek treba naglašavati ono što je pozitivno u radu i objašnjavati učenicima prvo što im je poznato, a onda krenuti na objašnjavanje gradiva. Ako se učenik bolje izražava pismeno, treba mu dati više takvih zadataka, a kada stekne samopouzdanje sam će se javiti da odgovore iznese usmeno.

Ponekad je gradivo učenicima zanimljivo i lako ga nauče, tada možemo govoriti o *intrizičnoj motivaciji*¹⁰. Ona je *odgovor na unutarne učeničke potrebe kao što su radoznalost, potreba za znanjem, osjećaj kompetencije te rasta i razvoja*. Postoji i *ekstrizčna motivacija* koja se *odnosi na motivaciju koja svoj izvor ima izvan učionice. Primjerice dobar rezultat na testu, ocjene, učiteljica pohvala, diploma ili medalja i druge nagrade*.

¹⁰ Isto kao 2, str. 245.

3. MOTIVACIJA U NASTAVI KNJIŽEVNOSTI

*Nastava književnosti utemeljena je na književnoj znanosti: ona poštuje i preuzima spoznaje i rezultate znanosti o književnosti, a korelaciju uspostavlja između metoda književne znanosti i kompleksa postupaka nastave književnosti.*¹¹ To znači da se svaka književnoznanstvena rasprava može upotrijebiti kao polazište u nastavi književnosti. Može poslužiti u školskoj obradi (interpretaciji) književnog djela, književne vrste, stvaralaštva autora ili stilske formacije.

Kako bi sat književnosti bio uspješan veoma je važna motivacija. Motivacija je u nastavi sastavni dio uvođenja; uvodnog dijela nastavnog sata. U nastavi književnosti mogu se koristiti različite motivacijske tehnike: asocijacije, mreže, ispunjaljke, skrivalice, mentalne mape, kvizovi. Kvizovi mogu biti različiti: može se natjecati jedan učenik, skupina ili svi učenici. Kvizovi mogu biti oblikovani i kao aktualni televizijski kvizovi. Često se koriste i zagonetke, rebusi, igre vješala, kratki zvučni zapisi, kratki videozapisi, mimika, lopte, lutke, kolaži, anegdote, citati, metafore. U školama se najčešće koristi motivacijska tehnika zapisivanja zamisli te oluje ideja ili *brainstorming*.

Dragutin Rosandić¹² navodi da se sljedećim motivacijskim tehnikama ostvaruje doživljajno-spoznajna motivacija: a) *dijalogom* (reproduktivnim, produktivnim, problemskim); b) *monologom učenika ili nastavnika* (kraćim objašnjenjima, komentarima, prepričavanjem teksta); c) *čitanjem teksta – naglas ili u sebi* (interpretativno čitanje, scensko čitanje, čitanje po ulogama, usmjereno čitanje); d) *promatranjem vizualnih predložaka* (aplikacija, slika, crteža, reprodukcija dijafilmova); e) *samostalnim pismenim radovima učenika* (odgovori na pitanja, dopunjavanje rečenica ili vezanog teksta, tumačenje značenja riječi i razvijanje asocijacija uz poticajnu riječ, ispisivanje jezičnih jedinica iz teksta ili citata, opisivanje, stvaranje dijaloga i sl.).

Glazba može pomoći u stvaranju posebnog raspoloženja učenika. Može se koristiti kao motivacija i kao zvučna pozadina za vrijeme rada, ali tako da ne ometa učenike u radu. *Kao motivacija za novo nastavno gradivo (klasična, narodna, popularna glazba...), ali i kao motivacija tijekom obrađivanja nastavnog gradiva (npr. klasična glazba 19. st. kako bi se privukla pozornost učenika ili barokna glazba za sustavno izlaganje nastavnog gradiva)*¹³.

¹¹ Ivan Vavra, „Primjena književnoznanstvenih spoznaja u školskoj interpretaciji Držićeva djela“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 9.*

¹² Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1986., str. 283.

¹³ Isto kao 2, str. 21.

Kao motivacija može poslužiti i loptica. Učitelj prvi baci lopticu i postavi pitanje, učenik koji uhvati lopticu odgovori na pitanje te postavlja novo pitanje i ispituje ostale učenike. Ovakva motivacija trebala bi potaknuti brže reakcije i odgovore učenika.

Rezultati ankete o književnim interesima učenika osnovne škole¹⁴ pokazuju da se učenici rjeđe opredjeljuju za poeziju, što može biti posljedica nezainteresiranosti učenika, ali i neaktivnosti nastavnika da ih uputi u čitanje poezije. Učenici su u anketi naveli da radije slušaju poeziju, nego čitaju. Ako ju čitaju, čitaju ju u sebi; najviše se opredjeljuju za pjesme o radosti, sreći i ljubavi.

Istraživanje koje je provela Mira Kermek-Sredanović¹⁵ o književnim interesima osnovnih i srednjih škola vezani za liriku i dramu, potvrđuju prethodna zapažanja o skromnom interesu učenika za poeziju i dramu. Organizirane su intervencije koje su obuhvaćale i uključivale različite motivacije, npr. interpretirano je više lirskih pjesama, obrađena je pjesnička zbirka, gledane su TV-emisije posvećene poeziji, vježbalo se interpretativno čitanje i učenici su vodili malu antologiju najdražih stihova. Rezultati nakon ispitivanja pokazuju da se povećao interes učenika za liriku te se njihov odnos prema elementima dramskog djela promijenio.

Nastava književnosti obuhvaća interpretaciju na nekoliko načina. Književnom djelu može se pristupiti na nekoliko načina, a postoji pet glavnih školskih sustava: *interpretacijsko-analitički*, *problemsko-stvaralački*, *korelacijsko-integracijski*, *dogmatsko-reproduktivni* te *reproduktivno-eksplikativni sustav*.¹⁶ U nastavi književnosti, a posebno u interpretaciji lirske pjesme, najčešći je interpretacijsko-analitički sustav. Pristup lirskoj pjesmi težak je posao i zato se treba odupirati statičnoj obradi pjesme. Ni interpretacija pjesme nije jednostavno rješenje problema pristupa njezinoj strukturi, na što upozorava Milivoj Solar: „Zbog njezine savršene cjelovitosti liriku je vrlo teško analizirati.“¹⁷ Iz tog razloga razvila se školska interpretacija, kojoj je prethodila školska analiza lirske pjesme (R. Dimitrijević), afirmirala se zaslugom Dragutina Rosandića i prerasla u zagrebačku književnometodičku školu koja je naišla na zagovornike i u ostalim znanstvenim središtima naših republika.¹⁸ Školska interpretacija afirmirala se u nastavnoj praksi i zahvaljujući bogatoj metodičkoj literaturi koja nudi različite pristupe koji su utemeljeni na aktivnom odnosu prema lirskom djelu. Književno djelo postaje temeljnim sadržajem nastavnog procesa, a interpretacija djela dominantan oblik nastavnog rada.

¹⁴ Isto kao 9, str. 7.

¹⁵ Rasima Kajić, „Povezivanje umjetnosti u nastavi“, u: *Biblioteka Jezik i književnost*, knj. br. 12, Školske novine, Zagreb, 1991., str. 25.

¹⁶ Isto kao 9, str. 202.-205.

¹⁷ Milivoj Solar, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1976., str. 132.

¹⁸ Isto kao 12, str. 26.

Tako Dragutin Rosandić usustavljuje organizacijski strukturni model školske interpretacije:

1. *doživljajno-spoznajna motivacija,*
2. *najava teksta i njegova lokalizacija,*
3. *interpretativno čitanje,*
4. *emocionalno-intelektualna stanka,*
5. *objavljivanje doživljaja,*
6. *interpretacija,*
7. *sinteza,*
8. *samostalan rad učenika.*¹⁹

*U doživljajno-spoznajnoj motivaciji učenik se otvara prema svijetu djela, aktivira svoje emocionalno, intelektualno, moralno i spoznajno iskustvo koje će integrirati u svijet djela.*²⁰

Iz tog razloga motivacija ima veliku ulogu i u recepciji i u obradi književnog djela. U današnje vrijeme, kada se svaka informacija može lako pronaći na Internetu, kada je sve dostupno, učenicima ništa ne predstavlja izazov. Književnost obogaćuje čovjekovu spoznaju vrijednosti, opisuje život, razne situacije i osjećaje. *U književnosti je pohranjena prošlost ljudskoga roda, razvoj ljudske zajednice te osjećaji i društva i pojedinca tijekom povijesti.*²¹ Zato nastavnik mora biti kreativan, dobro pripremljen, motivirati učenike za rad, osmisлити dobra pitanja i zadatke kako bi učenici što više unijeli samostalnog i istraživačkog rada u književno djelo. Priprema nastavnika obuhvaća:

1. *izbor nastavnog sredstava i načina (metodičkih postupaka) za motivaciju,*
2. *upoznavanje (na razini usmjeravajuće, motivacijske obavijesti) s osnovnim obilježjima pjesničke zbirke ili romana:*
 - *s psihološkom i pedagoškom komponentom pjesničke zbirke ili romana, tj. s njihovom primjerenošću doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika, njihovoj recepciji*
 - *s organizacijom i rasporedom pjesničke ili romaneskne građe odnosno romanu*
 - *a tematsko-motivskom, emocionalnom usmjerenosti zbirke odnosno s narativnom i idejnom potkom romana,*
 - *s jezikom i stilom zbirke ili romana,*

¹⁹ Isto kao 9, str. 204.-205.

²⁰ Isto kao 9, str. 204.

²¹ Dubravka Bouša, *Priručnik za interpretaciju poezije s pojmovnikom*, Školska knjiga, Zagreb, 2004., str. 10.

3. *uspostavljanje metodičke pripreme (u obliku temeljnih natuknica) za interpretaciju pjesničke zbirke ili romana (obrazovne, odgojne i funkcionalne zadaće, metode i metodički postupci, oblici rada, nastavna sredstva, tijek/struktura sata odnosno blok-sata).*²²

Nastavnik usmjerava komunikaciju, nastava je sustav u kojemu se zbivaju različiti komunikacijski procesi, potiče ju i pomaže učenicima. Zajedničko osmišljavanje nastavnčkog sata obogatit će učenikovo znanje na više područja, a i učenici neće pasivno sudjelovati u nastavi. Svako njihovo uključivanje u interpretaciju djela jedan je od najvećih dobitaka u realizaciji nastavnog sata. Vrijedno je i povezivanje nastave književnosti, likovne kulture i rada dramske grupe. Učenici na taj način obogaćuju svoje jezično znanje i razvijaju pismeno izražavanje.

Dragutin Rosandić²³ navodi nekoliko vrsta motivacija. Navodi da se motivacija odabire u skladu s idejno-estetskim značajkama pjesme i doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika. Uvažavajući te dvije odrednice uspostavlja sljedeće doživljajno-spoznajne motivacije:

1. *motivacije utemeljene na osobnim iskustvima učenika (emocionalnim, socijalnim, moralnim i intelektualnim),*
2. *motivacije utemeljene na glazbenim, likovnim i filmskim predlošcima,*
3. *motivacije utemeljene na književnoteorijskoj i književnopovijesnoj osnovi,*
4. *motivacije utemeljene na općekulturnim sadržajima,*
5. *motivacije utemeljene na lingvističko-stilističkoj osnovi,*
6. *motivacije utemeljene na filozofskoj, sociološkoj i povijesnoj osnovi.*

3. 1. MOTIVACIJE UTEMELJENE NA OSOBNIM ISKUSTVIMA UČENIKA

Motivacije učenika utemeljene na osobnim iskustvima učenika u pristupu lirskoj poeziji imaju posebno značenje. Lirska poezija uvodi učenike u svijet intimnih proživljavanja, suočava ih s društvenim, moralnim i egzistencijalnim problemima. Poruke koje lirska poezija prenosi učenicima prelaze dosege njihovih iskustava i spoznaja i stoga treba omogućiti još neizgrađenoj

²² Zvonimir Diklić, „Metodičke upute za interpretaciju Balogove poezije i proze“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 191.

²³ Dragutin Rosandić, *Književnost u osnovnoj školi*, Školska knjiga, Zagreb, 1976., str. 42.

ličnosti da te poruke primi i usvoji. Za svaku pjesmu odabire se adekvatna motivacija s ciljem da se da se stvori što veća slika predodžaba u koji će se uključiti pjesnikova vizija svijeta.²⁴ Motivacija istodobno služi kao sredstvo kojim se određuje stupanj literarnog razvitka učenikove ličnosti, sposobnost zamišljanja, emocionalna razvijenost, socijalna i moralna osjetljivost. Postoje različiti metodički postupci kojima se ostvaruju motivacije utemeljene na osobnim (emocionalnim, socijalnim, moralnim i intelektualnim) iskustvima učenika.

3. 1. 1. Anketa

Karakter učenikovih osobnih iskustava može se upoznati na primjeru ankete. Mogu se otkriti njihova emocionalna, moralna, socijalna i intelektualna iskustva koja će se uključivati u duhovni prostor djela. *Kontrolnom anketom provjerava se stupanj učenikove književne kulture koja se pretpostavlja za predviđenu interpretaciju. Rezultati takve ankete očituju se kao početni krug spoznaja od kojih se polazi i koje će se uklapati u novi kontekst što ga otvara odabrano književno djelo.*²⁵

Ako se želi provjeriti kako je učenik emotivno doživio sadržaj lirske pjesme, to se može provjeriti anketom koja može biti formirana na nekoliko načina. Može se oblikovati u formi pitanja (traži se pismeni odgovor), tada postavljamo alternativna pitanja ili pitanja u kojima se nudi višestruki izbor odgovora. Također se anketom može provjeriti emotivno doživljavanje motiva, pjesničkih slika i dr.

Ukoliko učenike želimo motivirati na čitanje pjesme *Samotna ljubav* Antuna Gustava Matoša, oblikovat ćemo pitanja koja će poticati učenike da iskažu povod svojoj radosti i njezino očitovanje. Na primjer:

1. Što te u životu najviše veseli?
2. Koji je najradosniji trenutak u tvom životu?
3. Kako se ponašaš kad si radostan?

²⁴ Isto kao 9, str. 501.

²⁵ Isto kao 9, str. 502.

Odgovarajući na pitanja učenik ulazi u pjesnikov svijet doživljava, doživljava radost, sreću i bol, ali i obogaćuje svoja iskustva kada spozna kakav sve može biti unutrašnji svijet čovjeka (sreća, tuga, bol, zadovoljstvo).

Postavljena pitanja mogu biti alternativna. Znači da zahtijevaju opredjeljenje.

Na primjer:

1. Osjećam li jače bol ili radost?
2. Prijatelju lakše povjerim bol ili radost?

Iz dobivenih odgovora možemo zaključiti kakav je učenikov odnos prema određenim kategorijama koji će se na kraju očitovati u prihvatanja određenog književnoumjetničkog djela.

U anketi možemo ponuditi i višestruki izbor odgovora:

Zadovoljstvo i sreću osjećam:

1. kad osjetim da me netko voli
2. kad mi se ostvari želja
3. kad učinim dobro djelo
4. kad doživim uspjeh u školi.

Bol osjećam:

1. kad je netko nepravedan
2. kad doživim poraz
3. kad me prijatelj povrijedi
4. kad mi se ne ispuni želja.

Anketom se može provjeriti i kako učenici reagiraju na određene motive koji će se javiti u pjesničkom djelu. U anketi se navode motivi i emotivne reakcije. Primjer za pjesmu *Voćka poslije kiše* Dobriše Cesarića:

procvjetala voćka u sunčanom proljetnom jutru:

1. radost, vedrina, polet, ushićenje
2. nezadovoljstvo, tuga

3. razdraganost, osjećaj životne snage;

ili za pjesmu *Pismo majci* Sergeja Jesenjina:

majčin poljubac:

1. sreća i zadovoljstvo
2. uznemirenost i strah
3. osjećaj sigurnosti, topline
4. nježnost i ljubav.

Anketom se može provjeriti učenikov odnos prema vizualnim i auditivnim poticajima. Često se upotrebljava pri interpretaciji pejzažne lirike.

Koje boje u meni pobuđuju osjećaj radosti, a koje osjećaj tuge:

1. plava boja (nebo, more, jezera...)
2. bijela boja (oblak, cvijeće, snijeg...)
3. zelena boja (šuma, lišće...)
4. siva boja (nebo, kamen, oblak...)

Anketa može primijeniti pri obradi djela Ivana Kušana. Branko Pilaš²⁶ posebno se interesirao koliko je Ivan Kušan prisutan u školi i koja su njegova djela zanimljiva učenicima. Anketa pokazuje da je autor na samom vrhu ljestvice interesa. Tri romana: *Koko u Parizu*, *Lažeš*, *Melita* i *Ljubav ili smrt*, pobudila su osobito zanimanje učenika. Koko se našao među najpoznatijim junacima iz knjiga Ivane Brlić Mažuranić, Mate Lovraka, Marka Twaina i drugih. Kao motivacija za čitanje romana *Lažeš*, *Melita* mogu se postaviti različita pitanja na koja će učenici dati odgovore u kojima polaze iz vlastitog iskustva. Mogu se postaviti pitanja:

1. Zašto Melita laže?
2. Je li svaka laž štetna?
3. Je li laganje uvjetovan osnovnim karakteristikama lika?

²⁶ Branko Pilaš, „Metodička interpretacija Kušanovih romana“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 162..

Pri tome treba dopustiti učenicima da slobodno iznose svoje mišljenje, stavove i iskustva. U ovakvoj situaciji sami stvaraju atmosferu u kojoj će se obrađivati gradivo.

3. 1. 2. Heuristički razgovor

Motivacija učenika za recepciju pjesme Vesne Parun *Dječak nosi brodove na dlanu* može započeti heurističkim razgovorom kojim se otkrivaju sklonosti učenika prema različitim aktivnostima, posebno igri, čime je najavljen temeljni problem pjesme (i filma). Pitanja koju mogu poslužiti u motivaciju su sljedeća:

1. *Kojim se aktivnostima najčešće bavite?*
2. *Koje ste igre najčešće igrali kada niste išli u školu?*
3. *Jeste li izmislili neku novu igru? Koju?*
4. *Jeste li u igri oponašali starije?*
5. *Što ste željeli biti u igri, u životu?*

Iskustva učenika mogu biti i literarna. Ona se mogu upotrijebiti u nastavi ako se komparativno obrađuju dva djela. Primjer navodi Vesna Frangeš: *motivacija istraživanja temelji se na literarnim iskustvima učenika (poznavanju i već ostvarenom doživljaju Marulićeva i Gundulićeva djela.*²⁷ Takva motivacija, koja se temelji na čitateljskom iskustvu, može se provoditi i pri obradi romana Augusta Šenoa *Zlatarovo zlato*. Misli se na čitateljsko iskustvo u čitanju romana. *Istraživanja pokazuju da se čitatelj romana razvija ovisno o tome koliko spoznaje zakonitosti čitanja i osvještuje vlastito čitateljsko iskustvo te iskustvo drugih čitatelja.*²⁸

Moguć je pristup novelističkoj zbirci *Pod starim krovovima* ako su učenici čitali *Lovčeve zapise*. Učenici mogu kraćim izlaganjima ili u dijalogu s nastavnikom iznijeti iskustva i spoznaje. Također mogu *citirati zabilješke iz dnevnika čitanja koje se opise na odnosno krajolika, likove, pripovjednu tehniku.*²⁹

²⁷ Vesna Frangeš, „Prilog interpretaciji renesansnog i baroknog epa u nastavi“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 33.

²⁸ Dragutin Rosandić, „*Zlatarovo zlato* u kontekstu teorije curriculumuma“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 77.

²⁹ Dragutin Rosandić, „*Pod starim krovovima*- metodički pristup novelističkoj zbirci“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 130.

3. 1. 3. Tematska riječ

Učenike se može zainteresirati i zadavanjem provokativne tematske riječi. Smisao takve motivacije je da potakne učenikove asocijacije i misli uz određenu tematsku jedinicu. Na taj način stvara se doživljajni kontekst u kojem će se kretati interpretacija. Kao provokacija može poslužiti tematska riječ u naslovnoj sintagmi djela Miroslava Krleže *Povratak Filipa Latinovicza*, dakle riječ povratak. Isto tako iz naslovne sintagme *Bez trećega* Milana Begovića može se izdvojiti riječ ljubavnik/ljubavnica. Također se može učenicima zadati da napišu metaforična značenja riječi i da je odrede kao simbol kako bi se što više približili poetskoj viziji te riječi. Interpretacija zbirke Charlesa Baudelairea *Cvjetovi zla* može započeti upravo tom naslovnom sintagmom. Ponudi se učenicima kao poticaj za asocijacije i pretpostavke o kakvoj će poeziji biti riječi. Odgovori mogu biti bliski onim stvarnima, ali i potpuno neočekivani.

3. 2. MOTIVACIJE UTEMELJENE NA GLAZBENIM, LIKOVNIM I FILMSKIM PREDLOŠCIMA

Motivacije utemeljene na glazbenim, likovnim i filmskim predlošcima otvaraju put za dublje doživljavanje pjesničkog djela. Učenici poeziju prihvaćaju s većim zanimanjem ako su pripremljeni, tj. dovedeni u određeno raspoloženje. Uključivanjem glazbenih, likovnih i filmskih predložaka u nastavu ostvaruje se načelo korelacije koje ima važnu ulogu u suvremenoj nastavi.

3. 2. 1. Motivacije utemeljene na glazbenim predlošcima

Primjerena glazba stvara takav ugođaj i učenik je otvoreniji za primanje estetskih doživljaja. Dragutin Rosandić³⁰ navodi nekoliko pravila koja treba uvažiti pri slušanju glazbenih djela:

1. *glazbeno djelo može biti u emotivnom ili motivskom suglasju s lirskom pjesmom koja će se interpretirati;*
2. *glazbeno djelo mora biti primjereno doživljajnim mogućnostima učenika;*
3. *slušanje glazbenog djela može biti vremenski odmjereno, tj. ne smije ići a štetu skladne strukture nastavnog sata;*

³⁰ Isto kao 20, str. 51.

4. nastavnik mora učenike motivirati za slušanje i usmjeriti ih kako će slušati glazbeno djelo;
5. nakon slušanja provjerava se učinak (doživljajni), učenici izražavaju (usmeno ili pismeno) svoj doživljaj;
6. ostvareni doživljaj služi kao podloga za prihvaćanje lirske pjesme;
7. ako se odabire glazbeno djelo koje je komponirano na predlošku lirske pjesme koja se interpretira, uspoređuju se tekst i njegova glazbena transpozicija;
8. glazbeno djelo ima status autonomne umjetničke stvarnosti.

Glazbeno djelo najčešće se primjenjuje kao motivacija za recepciju poezije. Poeziju je jednostavnije doživjeti ako se glazbenim djelom stvori ugođaj koji je u skladu s lirskom pjesmom. U pejzažnoj lirici mogu se upotrijebiti različite skladbe. *Vivaldijeve skladbe na temu godišnjih doba (Proljeće, Ljeto, Jesen, Zima) vrlo uspješno uvode učenike u dublje doživljavanje lirskih pjesama s motivima tih godišnjih doba.*³¹ Skladba *Ljeto* može biti motivacija učenicima da pročitaju pjesmu Miroslava Krleže *U predvečerje*.

Učenici su motiviraniji za zamišljanje određenih pjesničkih slika. Dakle, glazbeno djelo može uvesti učenika u dublje doživljavanje pjesme i glazbeno djelo može biti uglazbljeni književnoumjetnički tekst. Velik je broj pjesama Antuna Gustava Matoša, Dobriše Cesarića, Miroslava Krleže, Jure Kaštelana i Vesne Parun uglazbljen.

Domoljubnu pjesmu učenici će dublje doživjeti ako se odabere primjerena glazbena motivacija, određeno glazbeno djelo koje će izazvati domoljubne osjećaje. Motivacija za interpretaciju pjesme Antuna Gustava Matoša *1909.* može biti pjesma *Moja domovina* u izvedbi 138 hrvatskih pjevača i pjevačica.³² Motivacija za pjesmu *Hrvatska za sva vremena* Drage Britvića može biti pjesma *Bože, čuvaj Hrvatsku*. Učenicima se može zadati da tijekom slušanja zabilježe svoje dojmovi o pjesmi u bilježnicu. Navedena su glazbena djela tematski povezana s pjesmama.

Pjesmi Frana Galovića *Crn bel* motivacija može biti skladba Vatroslava Lisinskog *Večer*. Nakon slušanja skladbe učenici svoje dojmove zapisuju u bilježnicu.

Uglazbljena je i Matoševa *Utjeha kose*. Pjesmu pjeva hrvatska grupa Hladno pivo. Učenicima prije slušanja glazbenog djela treba naglasiti sastavnice na koje trebaju obratiti pozornost. Nepisano pravilo je da je učenicima uvijek zanimljivija uglazbljena verzija pjesme, nego njezin zapisani oblik i standardno iščitavanje.

³¹ Isto kao 20, str. 52.

³² Preuzeto s: <http://dalje.com/tv/index.php?id=8977ce9b82e4d55c9>, 20. 5. 2011., 18:25

Pjesmu *Barbara* Ivana Slamniga otpjevao je poznati hrvatski šansonist Zvonko Špišić. Riječ je o uglazbljenoj verziji *Barbare*. Pjesma također može poslužiti kao motivacija za interpretaciju spomenute pjesme.

Dubravka Težak³³ predlaže da se obrada romana *Vlak u snijegu* Mate Lovraka započne puštanjem glazbene snimke koračnice *Kad se bratska srca slože* (Kušec – Gotovac). Budući da je pjesma vesela i poletna, učenici će vjerojatno rado pristati da je nauče pjevati. Pjesma će učenike uvesti u bit romana.

3. 2. 2. Motivacije utemeljene na likovnim predlošcima

Uključivanjem djela likovne umjetnosti u nastavu književnosti, posebno u nastavu poezije, stvaraju se velike mogućnosti za razvijanje estetske kulture učenika. Svakako se ostvaruje i već spomenuta korelacija likovne umjetnosti i nastave književnosti. Likovno djelo razvija u učenicima osjećaj za lijepo, za *pokretanje stvaralačkog mišljenja i izražavanja. Ono ima djelotvoran odgojni utjecaj; razvija rodoljubna, moralna i socijalna čuvstva.*³⁴ Pri izboru likovnih djela za motiviranje učenika u recepciji lirske pjesme treba uvažavati sljedeća pravila.

1. *Likovno djelo mora biti primjereno doživljajnim i spoznajnim mogućnostima učenika. Odabiru se vrijedna likovna djela koja su tematski, idejno i izrazom bliska (dostupna) učenicima. Osobito su primjerena ona likovna djela koja se povezuju svojom tematskom usmjerenošću s vizualnim i emotivnim iskustvima učenika.*
2. *Likovno djelo mora pobuditi interes učenika, izazvati emocije, pokrenuti fantaziju i estetsko prosuđivanje.*
3. *Likovno se djelo postavlja u određenu relaciju prema lirskoj pjesmi, stoga mora na određen način korespondirati s odabranom pjesmom (temom, idejom, ugođajem, izražajnim karakteristikama).*
4. *Likovno se djelo uključuje u pripremnu fazu sata s jasno definiranim odgojnim, obrazovnim i funkcionalnim ciljevima. Odabire se likovno djelo koje će stvoriti odgovarajući doživljajni ili spoznajni kontekst za prihvaćanje lirske pjesme (izazivanje emocija, pokretanje fantazije, izoštravanje vizualne percepcije,*

³³ Dubravka Težak, „Metodičke mogućnosti obrade romana *Vlak u snijegu* i *Družba Pere Kvržice*“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*“, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 158. – 159.

³⁴ Isto kao 20, str. 52.

prepoznavanje vizualne stvarnosti koja je likovno izražena, usvajanje određenih termina i sl.).

5. *Reprodukcija koja se prikazuje mora biti dovoljno vidljiva svim učenicima. Ne smije biti manja od formata 88 x 68 cm.*³⁵

Za motiviranje učenika pomoću likovnog djela u pripremanju lirske pjesme primjenjuju se odgovarajući metodički postupci. Uz najavu likovnog djela nastavnik navodi i autora tog djela. Suvišno je ulaziti u njegovu biografiju. Ponekad se može izostaviti i naziv djela koji učenici promatraju u funkciji samostalnog određivanja teme. Učenicima treba dati nekoliko minuta kako bi promotrili likovno djelo, a tek onda treba krenuti s učeničkim komentarima i doživljajima. Svakako ih treba usmjeravati na element koji korespondira s pjesmom. *Vizualne estetske provokacije mogu plodotvorno djelovati na pokretanje učenikove mašte i sposobnosti zamišljanja. Stoga se susret likovne umjetnosti i poezije najčešće događa u interpretaciji pejzažne lirike.*³⁶

Autorica Smilja Celigoj- Grimani³⁷ u svome radu uspoređuje stvaralački opus Ivana Gundulića s Michelangelovim likovnim ostvarenjem *Pietom*. Smatra da je *Michelangelova skulptura ekspresivna i monumentalnošću i detaljem. A u velikome Gundulićevom opusu koji je monumentalan poput Michelangelove skulpture, medičejskih grobnica i nedovršena Pieta- nazire se sva snaga (od Pjesni pokornih kralja Davida do Osmana...).*³⁸ Ovaj primjer pokazuje nam kako sat interpretacije književnog djela može započeti, ali i završiti na isti način- likovnim djelom. Kao motivacija na početku sata (prikazivanjem djela, davanjem osnovnih i usmjerenih informacija) i kao sinteza (usporedba likovnog djela i cjelokupnog stvaralaštva jednog autora).

Iako se likovna djela najčešće koriste za motiviranje učenika za recepciju poezije, mogu se koristiti i kao motivacija učenika za recepciju proze. Tako se može izložiti fotografija lovca i usmjeriti učenike da sami otkriju naslov djela: *Lovačke priče* Ericha Kastnera.

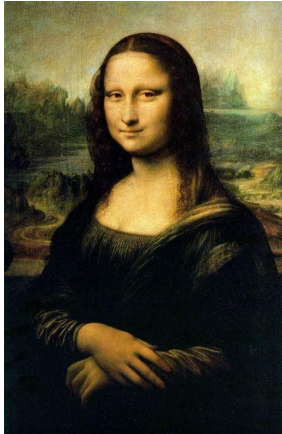
Ili pri obradi nekog književnopovijesnog razdoblja. Mogu se prezentirati slike koje simboliziraju razdoblje, npr. renesanse. Na fotografijama mogu biti Leonardo da Vinci, *Mona Lisa*, *Posljednja večera* i dr.

³⁵ Isto kao 20, str. 52.-53.

³⁶ Isto kao 20, str. 54.

³⁷ Smilja Celigoj-Grimani, „Utjecaj trubadurske poezije u epskom i dramskom stvaralaštvu Ivana Gundulića“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 70.

³⁸ Isto kao 33, str. 71.

Slika 1. Leonardo da Vinci, *Mona Lisa*

Mona Lisina slika može motivirati učenike i za novelu Stjepka Težaka *Zlatookin osmijeh*. Za vrijeme promatranja slike može se razgovarati o tajanstvenom osmijehu mlade žene.

Božićno raspoloženje može se dočarati slikom Franje Klopotana *Rođenje Kristovo* i upotrijebiti kao motivacija djelu *Božić u gradu* Luke Paljetka.

U obradi Ilirizma kao motivacija može poslužiti slika pod rednim brojem 2 Vlahe Bukovca *Hrvatski narodni preporod* koja je simbol spomenutog razdoblja.

Slika 2. Vlaho Bukovac, *Hrvatski narodni preporod*

Uz već spomenutu glazbenu motivaciju za pjesmu Drage Britvića *Hrvatska za sva vremena*, učenicima se može pokazati slika Milana Horvata Hlebinskog *Mrtva priroda*. Promatrajući sliku učenici trebaju u bilježnicu zabilježiti koje motive uočavaju u prvom planu, a koje u drugom planu te zapisati za koje krajeve u Hrvatskoj vežu uočene motive.

Motiviranje učenika likovnim predlošcima obuhvaća i strip. Strip objedinjuje tekst i crtež u ravnopravnim dijelovima, odnosno ideju, priču i crtež, koji se sastoji od najmanje dva kadra. S pedagoške strane, strip ima neizmjerne mogućnosti kao zanimljiv i maštovit način učenja. Prvenstveno likovnih tehnika: crnobijeli stripovi u kojima se koriste tehnike tuša, pointilizam ili točkanje, suhi kist, linijski crtež, crtež kistom, do stripova u boji, odnosno do korištenja akvarela, drvenih bojica, tempera, tuša u boji... Strip dopušta zanimljiviji pristup sadržajima drugih predmeta: posebice hrvatskoga jezika jer strip u sebi objedinjuje tekst i slikovni izričaj.

Dakle, strip je forma koja ovisno o temi može biti dio bilo kojega predmeta. Zbog svoga vizualnog dijela daleko je razumljiviji u objašnjenju, a zbog tekstualnog gotovo da ukida bilo kakve nejasnoće. Naravno, prednost pri korištenju stripa u nastavi ogleda se u činjenici da djeca na strip reagiraju izuzetno pozitivno, privlačan im je i zanimljiv. Sadrži u sebi dašak neozbiljnosti i zabave, pa se u takvog može upakirati bilo koja strašna tema, na neozbiljan i zanimljiv način.

Tako učenicima možemo zadati da radnju određenog književnog djela pokušaju „pretočiti“ u strip. Na primjer, scenu iz *Duke Begovića* Ivana Kozarca. Nakon crtanja učenički radovi trebaju se izložiti na panoe i ukoliko je moguće organizirati malu izložbu učeničkih radova. Nastavnik može djelo podijeliti na nekoliko ulomaka i zadati učenicima, koji su podijeljeni u skupine, da crtaju svoj ulomak. Na kraju će (najvažniji) ulomci književnog djela biti preoblikovani u strip.

3. 2. 3. Motivacije utemeljene na filmskim predlošcima

*Suvremena nastava književnosti afirmirala je film kao nastavno područje i kao sredstvo estetskog odgoja.*³⁹ Film se kao nastavno sredstvo može primijeniti pri upoznavanju autorove biografije, pri interpretaciji književnih djela i prikazivanju književnih razdoblja. Kako navodi Dragutin Rosandić⁴⁰ *Filmoteka 16 (Zagreb)* proizvela je nekoliko filmova koji se uspješno mogu primijeniti u nastavi poezije. Snimljeni filmovi posvećeni su ličnosti i poeziji Dobriše Cesarića, Jure Kaštelana, Gustava Krkleca, Vjekoslava Majera, Vesne Parun, Dragutina Tadijanovića, Vladimira Nazora i drugih. Filmovi prikazuju pjesnika u prostorima njegova svakodnevnog života te podlogu iz koje izvire njihova poezija, odnosno njihovo djelo. Film posvećen Dobriši Cesariću prikazuje tipične pejzažne motive njegove poezije (stabla, vodu, travu), gradske motive (osvijetljeni grad, gradska svjetla, ulice, kavane), *predgrađe koje je inspiriralo njegovu socijalnu*

³⁹ Stjepko Težak, *Film u nastavi*, PKZ, Zagreb, 1967.

⁴⁰ Isto kao 12, str. 410.

*poeziju.*⁴¹ Takav film motivira učenike za bogatije i intenzivnije doživljavanje poezije. Filmom će učenici lakše prodrijeti u svijet motiva i lakše će prihvatiti pjesmu koja se interpretira.

Prije gledanja filma učenicima se može postaviti nekoliko pitanja:

1. *Što očekujete od filma?*
2. *Hoće li filmu biti radnje?*
3. *Hoće li filmu biti glumaca ili su likovi stvarni?*

Nakon odgledanog filma učenike treba usmjeriti prema onim elementima u filmu koji neposredno uvode učenika u svijet poezije. Tako će film ostvariti motivacijsku ulogu.

*Nastavnim planom i programom propisano je koji filmovi bi se trebali pogledati u kojem razredu osnovne škole.*⁴² Tako je u *Priručniku*⁴³ naveden popis filmova za šesti razred osnovne škole:

1. Što je film: Filmska izražajna sredstva
2. Kazalište: Sve je to kazalište, Gužva na pozornici
3. Braća Lumiere: G. Melies
4. P. Krelja: Povratak
5. R. Zemeckis: Forrest Gump
6. S. Raimi: Spiderman
7. G. Lucas: Zvezdani ratovi (serijal)
8. W. Wyler: Ben Hur

Nastava se filma odvija unutar programskih sadržaja nastavnoga predmeta hrvatskoga jezika, područja medijske kulture. S obzirom na to, *ciljevi su obrade filmskoga djela u nižim razredima osnovne škole:*

- *osposobljavati učenike za gledanje, primanje (receptiju) i interpretaciju*
- *filmskoga djela*
- *usvajanje osnovnoga filmskoga pojmovlja*
- *razvijanje stvaralačke mašte*

⁴¹ Isto kao 12, str. 410.

⁴² <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2199>, 25. 5. 2011., 14:56

⁴³ Slavica Kovač, Mirjana Jukić, *Priručnik za učitelje hrvatskog jezika u VI. razredu osnovne škole*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2009., str. 279.

- *razvijanje sposobnosti praćenja i vrjednovanja na primjerima odabranih filmskih djela.*⁴⁴

Film Mate Bogdanovića može poslužiti kao motivacija za interpretaciju već spomenute pjesme Vesne Parun *Dječak nosi brodove na dlanu*. Nakon odgledanog filma učenici mogu uspoređivati ta dva različita književnoumjetnička ostvaraja: poezija i film. Učenici pronalaze sličnosti, (npr. motiv dječaka u pjesmi i filmu) ili razlike.

Neka prozna djela također su doživjela svoja filmska ostvarenja. Primjerice roman *U registraturi*, pripovijetka *Breza*.

Nakon odgledanog sadržaja najvažnija je usporedba filma i djela; pronalaženje sličnosti i razlika. Film *Tolerancija* može motivirati učenike za istoimeno književno djelo Zlatka Grgića i Branka Ranitovića. Misao vodilja koja se proteže u filmu i djelu je: „Ovo je mjesto nulte stope tolerancije na nasilje.“ Za vrijeme gledanja filma učenici trebaju obratiti pozornost na crtež, zvuk, ritam filma i odnose među likovima.

Slično je s istoimenim filmom i djelom *Vrijeme igre* Petra Krelje. Pozornost učenici trebaju obratiti na lik, prostor i vrijeme u kojemu lik živi.

Neka književna djela iz svjetske književnosti imaju svoju filmsku verziju koja može poslužiti kao motivacija učenicima. Film može odlično utjecati na učenike i zainteresirati ih da detaljno pročitaju knjigu. Iz svjetske književnosti mogu se pogledati filmovi kojima su podloge sljedeća književna djela: Sofoklova *Antigona*, *Hamlet* i *Romeo i Julija* Williama Shakespearea, *Cid* Pierrea Corneillea, Voltaireov *Candide*, *Evgenij Onjegin* Aleksandra Sergejeviča Puškina, *Zločin i kazna* F. M. Dostojevskog, *Ana Karenjina* Lava Nikolajeviča Tolstoja, *Otac Goriot* Honorea Balzaca, *Lutkina kuća* Henrika Ibsena, *Tri sestre* Antona Pavloviča Čehova, *Majka Courage i njezina djeca* Bertolta Brechta, *Ivanhoe* Waltera Scotta i dr.

Također se može učenicima zadati zadatak da uprizore ulomak određenog romana. Može ih se potaknuti i izradom filmskog plakata. Svi učenici trebaju pročitati npr. *Stranca* Alberta Camusa i na osnovi djela osmisliti filmski plakat kojim bi privukli čitatelje da pogledaju film. Najuspješnije radove trebalo bi nagraditi izvrsnom ocjenom.

⁴⁴ Vesna Bjedov, „Metodički pristupi filmu u nastavi hrvatskog jezika nižih razreda osnovne škole“, u: *Život i škola*, br. 15-16 (1-2/2006.), str. 124.

3. 3. MOTIVACIJE UTEMELJENE NA KNJIŽEVNOPOVIJESNOJ I KNJIŽEVNOTEORIJSKOJ OSNOVI

Svako književno djelo ima svoj kontekst (svoje kontekste). Ono su uključuje u autorov opus, stvaralačku fazu, književnopovijesno razdoblje i stilsku formaciju. Književnopovijesna motivacija pomaže učenicima u boljem razumijevanju djela i uklanja moguće nesporazume koji i recepcijske promašaje koji nastaju zbog nepoznavanja konteksta u kojem je djelo nastalo.

U tekst koji određuje književnopovijesni kontekst romana ulaze podatci o nastanku (objavljivanju djela), književnopovijesnim obilježjima vremena u kojem djelo nastaje, njegovoj čitateljskoj i književnokritičkoj recepciji.

Primjer književnopovijesne motivacije za roman *Zlatarovo zlato*.

Učenicima metodom izlaganja donosimo informacije kako se roman *Zlatarovo zlato*⁴⁵ najprije pojavio nastavcima u književnom časopisu *Vijenac* (1871.). Kao samostalna knjiga objavljen je 1872. godine. Sedamdesete godine 19. stoljeća hrvatske književnosti najvećim dijelom obilježava stvaralaštvo Augusta Šenoa. Doba od 60-ih do 80-ih godina hrvatske književnosti naziva se *Šenoino doba*. Kako je to doba razmeđa romantizma i realizma, označava se terminom od *ilirizma prema realizmu, predrealizmom /protorealizmom*. Pri čitanju *Zlatarova zlata* uočavat ćete značajke romantizma i realizma. Šenin roman privukao je pozornost tadašnjeg čitateljstva i književne kritike.

Nakon književnopovijesne motivacije može slijediti književnoteorijska motivacija. Pri tome se misli na svrstavanje književnoumjetničkog djela u književni rod, određivanje književne vrste i podvrste. Dakle, *Zlatarovo zlato* uključuje se u književnopovijesni kontekst, tj. u epiku kao književni rod, kao roman, a preciznije kao povijesni roman. Zadatci za samostalan rad mogu biti određivanje fabule romana, ustrojstva fabule (zapleti, intrige, tajne) kao pokretači fabule, fabula u kontekstu poetike romana (romantičarskoga i realističnoga), opis likova (socijalno portretiranje), povijesne i nepovijesne ličnosti i dr.

Neki se profesori u nastavi služe i anotacijom. Anotacija je sažeta karakteristika djela koja može sadržavati podatke o autoru, postanku djela, stilskoj formaciji, poetici, temama djela, fabuli, karakterizaciji likova itd. Odrednice anotacije prilagođavaju se književnoj vrsti djela te se prema potrebi skraćuju ili proširuju.

⁴⁵ Dubravko Jelčić, *Povijest hrvatske književnosti*, Naklada Pavičić, Zagreb, 2004., str.217. – 224.

Sličan pristup može se primijeniti i u obradi romana *U registraturi*. Književnopovijesna osnova kao motivacija može se postaviti tako da se učenicima sljedeće informacije sažeto prikažu na slikokazu. Roman *U registarturi* objavljen je u Vijencu 1888. godine, godinu dana prije autorove tragične smrti u duševnoj bolnici. *U romanu U registraturi očitovale su se sve odlike Kovačićeva stvaralačkog rada. Od proznog prvenca Miljenka do romana U registraturi učinjen je golem stvaralački šok.*⁴⁶ Zatim učenici išitavaju piščevu biografiju iz udžbenika nakon čega nastavnik može postaviti sljedeća pitanja:

1. *Kada Kovačić ulazi u hrvatsku književnost?*
2. *Koja su bitna obilježja tog trenutka?*
3. *Koja književna obilježja nose Kovačićevi prvenci?*
4. *Kojim je temama Kovačić zaokupljen?*
5. *U kojim se književnim vrstama predstavio?*

Nakon književnopovijesne motivacije učenicima se može dati anketa koja će sadržavati književnoteorijska pitanja, a također će motivirati učenike na čitanje romana.

1. *Kakva je fabula?*
2. *Na čemu se temelji uzbudljivost fabule? Zašto kažemo da je fabula uzbudljiva?*
3. *Odredite temeljne zaplete u romanu?*
4. *Koje scene su neočekivane i nedovoljno psihološki motivirane?*
5. *U čemu se očituje načelo kontrastnog komponiranja djela?*
6. *Gdje dolazi do izražaja načelo retrospekcije?*

Nakon ovakve detaljne analize moći će se okarakterizirati fabula romana koja ulazi u književnoteorijsku osnovu djela.

Motivacija utemeljena na književnopovijesnoj i književnoteorijskoj osnovi može se primijeniti i za recepciju poezije u nastavi književnosti. Primjerice Matoševa pjesma *1909*. Smještajući je u književnopovijesni kontekst, navode se sljedeće informacije.

⁴⁶ Dragutin Rosandić, "Roman *U registraturi* u metodičkom obzoru", u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*", Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 105.

Pjesma *1909.* nastala je povodom stote godišnjice rođenja Ljudevita Gaja, a objavljena je kao završetak članka Antuna Gustava Matoša *Gaj*, prigodom proslave u Krapini. Pjesnik kaže da je usnuo ružan san koji je kasnije prenio u pjesmu. Taj članak završava riječima: „*U Krapinskim Toplicama kamo odoh sa našim umjetnicima na dva dana, dosađivaše nam u nedjelju kiša. Od dugočasnosti legnem, i razmišljajući o Krapini, o Khuenu i g. 1903., o nedalekoj Lepoglavi i ovoj lijepoj zemlji, usnem ovaj ružni san: Na vješalima. Suha kao prut.*“.

Učenici su nakon kratkog izlaganja o nastanku pjesme motivirani za čitanje iste. Nastavnik može podijeliti radne listiće na kojima se nalazne ključni književnoteorijski pojmovi: stilska sredstva (aliteracija, anafora, epiteti, usporedbe, simboli itd.), pjesničke slike (auditivne, vizualne, olfaktivne, gustativne, taktilne), tema pjesme itd.

3. 4. MOTIVACIJE UTEMELJENE NA OPĆEKULTURNIM SADRŽAJIMA

Općekulturni sadržaji u nastavi književnosti mogu se odnositi na kazališne predstave, muzeje ili općenito na opću kulturu, neka opća znanja.

Motivacija za djelo Stjepana Tomeša *Mali ratni dnevnik* može se ostvariti na sljedeći način. Učenicima treba pročitati sljedeći opis, a oni će prepoznati o kojem je gradu riječ.

„*Malo je ljudi i malo gradova koji mogu postati simbolima, a da se ne sruše pod tim teretom, bilo da su sudbinu sami odabrali ili su se češće, bez svoje volje našli u takvoj situaciji. Htio je biti i ostati onim što je oduvijek bio- tihim i dobroćudnim slavonskim gradom, uz moćni i široki Dunav koji valja svoje žute i sive vode.*“⁴⁷ Riječ je o gradu Vukovaru koji je simbol Domovinskog rata i autorice smatraju da bi iz tog razloga učenici trebali iz konteksta shvatiti o kojemu je gradu riječ i na taj način se zainteresirati za ratnu tematiku.

Motivacija za djelo *Građanin plemić* Jean-Baptiste Poquelin Molièrea može biti heuristički razgovor o kazalištu. Pitanja koja se mogu postaviti:

1. *Posjećuješ li kazalište?*
2. *Koju si predstavu zadnji put gledao/la?*
3. *Što voliš gledati u kazalištu? (dramu s ozbiljnom tematikom iz stvarnog života, dječji igrokaz s tematikom o djetinjstvu i školovanju, dramatizaciju bajke ili basne, komediju, tragediju.*

⁴⁷ Isto kao 43, str. 118.

Od učenika treba zahtijevati da obrazlože svoj odgovor. Također je potrebno reći da je djelo uspješno izvedeno na kazališnim daskama u nekoliko gradova i 2010. godine predstava je proglašena najboljom dramskom predstavom u režiji Krešimira Dolenčića i izvedbi HNK u Zagrebu.

3. 5. MOTIVACIJE UTEMELJENE NA LINGVISTIČKO-STILISTIČKOJ RAZINI

Motivacije utemeljene na lingvističko-stilističkoj razini odnose se na jezik i jezično izražavanje i stvaranje.

U obradi djela *Moj djed* Josipa Kozarca učenicima se iznosi misao: „*Svi bismo se trebali zanimati za starost jer i tamo ćemo provesti dio života.*“.

Doživljajno spoznajna motivacija u interpretaciji pjesme *Mali pot* Ivana Gorana Kovačića može biti sljedeća. Učenicima se zadaju nastavni listići sa sljedećim zadacima.

U sljedećim izrazima objasni značenje riječi *put*:

ići pravim putem _____

ići svojim putem _____

poći krivim putem _____

životni put _____

idemo kamo nas put odnese _____

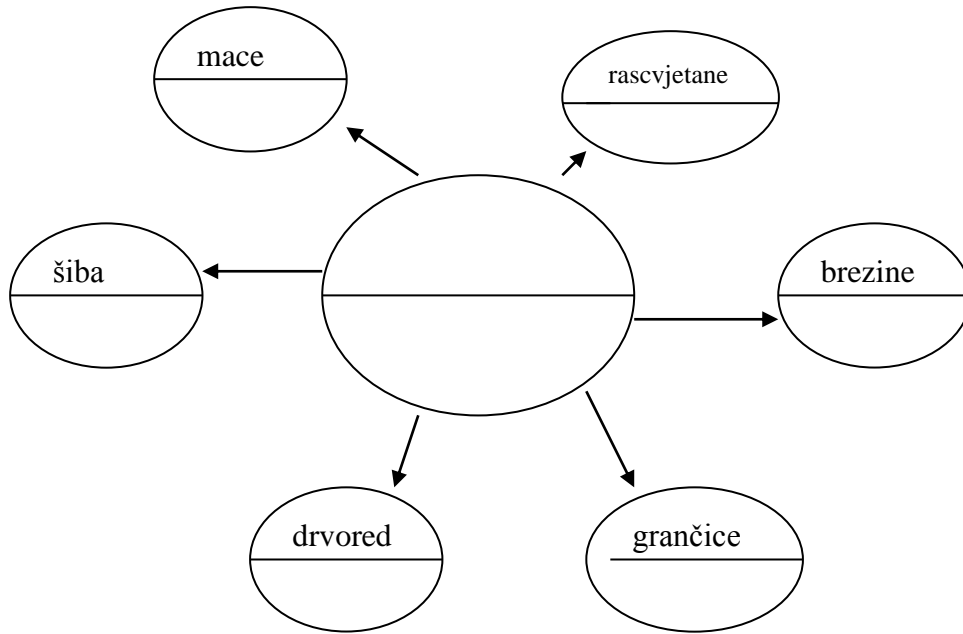
Riječ *put* preuzeta je iz naslova djela i može imati višestruka značenja. Objašnjavanjem riječi *put* učenici istovremeno svladavaju pojmove osnovnog i prenesenog značenja.

Slična motivacija može se primijeniti kod interpretacije *Zida* Nade Iveljić. Od učenika možemo tražiti da nam objasne značenja navedenih izraza:

Zid plača, Kineski zid, Zid šutnje, zidovi imaju uši, nepremostivi zid i lupati glavom o zid.

Misaona karta može se primijeniti kao motivacija za pjesmu Slavka Mađara *Pohod drveću*.

Zadatak: U krug upiši godišnje doba kojem pripadaju imenice i epiteti koji ga okružuju.

Učenike možemo motivirati na čitanje Vidrićevih *Pejzaža* ako se učenicima prikaže tabela koju trebaju ispuniti:

	PRIDJEVI	GLAGOLI	PRILOZI	USPOREDBE
LIVADA (STATIČNO)				
LIVADA (DINAMIČNO)				

Tablicu treba popuniti riječima kojima će prikazati tu pojedinost prirode.

3. 6. MOTIVACIJE UTEMELJENE NA FILOZOFSKOJ, SOCIOLOŠKOJ I POVIJESNOJ OSNOVI

Motivacija učenika ponekad se može temeljiti na filozofskoj, sociološkoj i povijesnoj osnovi. Primjerice za interpretaciju narodne pjesme o *Bitci na Krbavskom polju*. Učenike možemo pitati što znaju iz povijesti o Krbavskoj bitci. Valjalo bi da ponude konkretne i točne

informacije. No bez obzira na odgovore treba učenicima ispričati kada se vodila bitka (9.9.1493.), *da su se borili u Lici (Krbavi) i da je sandžek-beg Hadum Jakub porazio hrvatsku feudalnu vojsku pod zapovjedništvom bana Emerika Derenčina. Poginuo je Ivan Frankopan, a ubrzo je zarobljen i ban Derenčin.*⁴⁸ Nakon kratkog povijesnog izlaganja učenici će biti motivirani za čitanje pjesme *Bitka na Krbavskom polju*.

Kako bi učenici što bolje razumjeli djelo Arthura Charlesa Clarkea *Na početku* učenicima možemo dati mali test koji će im ujedno biti i podsjetnik na neke pojmove iz povijesti. Ovakva motivacija može se primijeniti budući da je autor imao optimističnu vjeru da će tehnologija i humanizam ruku pod ruku rješavati buduće probleme čovječanstva.

1. Poveži civilizaciju i pismo!

Grčka	klinasto pismo
Egipat	alfabet
Kina	hijeroglifi
Mezopotamija	kinesko pismo

2. Uz svakog vladara napiši ime države ili carstva kojim se vladao!

Tutankamon
Asurbanipal
Hamurabi
Kir I.
Kaligula
Gaj Julije Cezar

3. Dopuni povijesnim podacima!

Odisej ili _____ bio je sin itačkog kralja Learta, bio je najlukaviji od svih _____ koji su posjedovali _____. Uništio je grad i putovao _____ godina prije nego se vratio na rodnu _____ gdje ga je čekala vjerna žena _____. Danas rječju *Odisej* označavamo pustolovinu.

Od Karpata do Jadrana Vladimira Nazora učenici mogu lakše pratiti ako im skrenemo pozornost na povijesni dolazak Hrvata na more. *Motivacija se može ostvariti pričanjem priče o*

⁴⁸ Isto kao 43, str. 58.

tomu kako su slavenska plemena početkom VI. stoljeća iz područja Karpata stigla do Jadranskog mora. Oko 615. godine zajedno s Avarima razorili su glavni grad rimske provincije Dalmacije Solun. Nakon toga nastanjuju to područje, bave se stočarstvom i ratarstvom, miješaju se s romanskim stanovništvom.⁴⁹

Sličnom metodom, iznošenjem povijesnih činjenica, lakše bismo zainteresirali učenike za recepciju djela *Moje školovanje* Silvija Strahimira Kranjčevića. Učenike bi trebalo upoznati s autorovom biografijom, a posebnu pozornost treba posvetiti vremenu u kojemu je autor živio i stvarao. Treba se osvrnuti na političke i socijalne prilike toga doba te istaknuti i objasniti slavnu povijest uskočkog grada Senja.

Motivacija učenika za recepciju *Zločina i kazne* Fjodora Mihajloviča Dostojevskog može se temeljiti na pitanju: „*Ima li čovjek pravo ubiti drugoga čovjeka?*“. Budući da je glavni lik Raskoljnikov ubio lihvaricu Aljonu Ivanovu koja je posjedovala novac koji bi spasio Stara zla lihvarica posjeduje novac, koji bi spasio živote mnogih, i Raskoljnikov ga ne želi za sebe samoga. Socijalno zlo velikog grada potiče Raskoljnikova na zločin. Svaki od likova pokušava naći svoje rješenje, svoj izlaz iz bezizlazne situacije što ih stvara veliki grad. Njihove životne priče isprepliću se s onom o Raskoljnikovu, vode prema problemu koji njega muči, podržavaju ga u njegovoj odluci, naglašavaju bezizglednost njegove situacije, psihološki, emocionalno i socijalno pripremaju ga na zločin. Ubojstvo starice "intelektualna" je odluka Raskoljnikova, provjera njegove teorije, ali se ono istovremeno motivira i psihološki i socijalno.

Kako bi učenici bolje razumjeli djela u razdoblju realizma u Hrvatskoj na početku obrade književnog razdoblja valjalo bi učenicima opisati kakve su bile društvene, političke i gospodarske prilike u Hrvatskoj u doba realizma. Najvažnije je da učenici upamte da je u tom razdoblju ukinuto kmetstvo što dovodi do propadanja plemstva koje je ostalo bez svojih tradicionalnih prihoda. Seljaci postaju sve siromašniji jer je zemlja još uvijek u vlasništvu feudalaca, a na ono malo zemlje što je seljaci imaju, zbog povećanog nataliteta, dolazi prevelik broj ljudi. Nastupaju migracije stanovništva u smjeru selo-grad. Istodobno dolazi do mađarizacije pod vladavinom bana Khuena Hederavrija. Svi ti podatci su ujedno i karakteristike realizma koje se mogu pronaći u svim djelima napisanim u tom razdoblju. Takvim motiviranjem učenici će sigurno posegnuti za Antom Kovačićem (glavni lik romana odlazi iz sela u grad kako bi se školovao, dakle prepoznamo motiv selo-grad), *Posljednjim Stipančićima* Vjenceslava Novaka koji uvjerljivo opisuje propadanje jedne plemićke obitelji, *Ocem Goriotom* Honorea de Balzaca (u djelu je sustavno, objektivno i sveobuhvatno opisao francusko društvo, njegovu

⁴⁹ Slavica Kovač, Vesna Dunator, Jadranka Tomas, *Priručnik za učitelje hrvatskog jezika u VII. razredu osnovne škole*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2009., str. 79.

amoralnost, očinsku ljubav koja ne poznaje granice, želju za uspjehom u gradskoj sredini i težnju za društvenim ugledom, posesivnu, odanu i slijepu ljubav oca prema kćerima, amoralnost ondašnjeg društva i moralni pad čovjeka).

U *Posljednjim Stipančićima* do izražaja dolazi i problem koji se odnosi na položaj žene u društvu. Život Lucije Stipančić pravi je primjer tragične sudbine žene koja bi htjela biti moderna, ravnopravna, snažna. Tragedija navire iz suprotnosti: s jedne strane nalazi se Lucijina mladost, mladenačka htijenja, zanosi, emocije, a s druge strane očev patrijarhalni ledeni stav prema ženskim pravima i mogućnostima, iz kojeg proizlazi i nepravedno različit odnos prema vlastitoj djeci.

Ono što obilježava razdoblje hrvatskog romantizma svakako je borba za hrvatski jezik. Tako se učenicima može dati da pročitaju sljedeći zapis Antuna Nemčića kako bi lakše razumjeli kakva je bila situacija u Hrvatskoj.

Jošte je jedno, što prekuhati ne mogu. Da koji inostranac u Zagreb dođe, pa razgleda natpise vrh dućana i cimere zanatlija, to bi prije mislio da se u kakvom njemačkom gradu nalazi, nego li u stolnoj varoši Hrvatske. – Kad će jedanput jezik ilirski iz potištenosti svoje uskrsnuti! – Zar ne poznajete sredstva kojim bi se tuđi napisu, bez ikakve fizičke ekstravagancije ukratko preinačili? Al naravno, i zato treba sloge!⁵⁰

Takva situacija dovela je do ilirizma (koji se često dovodio u vezu s hrvatskim narodnim preporodom) jer su se hrvatski intelektualci bunili i željeli su promjene. Veoma je važno da učenici shvate koja je vrijednost hrvatskoga jezika, kako se naš narod borio za svoj jezik. Također se učenike može usmjeriti da razmisle brinu li se oni za svoj jezik, paze li na izražavanje i upotrebljavaju li tuđice u razgovoru.

Jedan od zanimljivih pravaca u svjetskoj književnosti je i egzistencijalizam. Njegovo glavno načelo je da čovjek samo svojim djelima i promišljanjima može odrediti svoju sudbinu koju najprije gradi u samome sebi. Budući da je egzistencijalizam filozofsko-književni pokret, motivacija učenicima može biti takvo filozofsko stajalište. Mogu ga komentirati, potvrđivati ili osporavati. Konkretnije bi se to moglo učiniti na djelu *Mučnina* Jeana Paula Sartrea i djelu *Stranac* Alberta Camusa.

U prvom djelu posebno je zanimljivo što autor tvrdi da svaki pojedinac snosi odgovornost za ono što će učiniti sa svojim životom. Na toj tvrdnji se s učenicima može razviti rasprava. Prije čitanja *Stranca* se učenicima mogu dati smjernice koje predstavljaju egzistencijalizam: da pronađu u djelu elemente osamljenog pojedinca, da prepoznaju problem suočavanja sa smrću,

⁵⁰ Marija Ćurić, Sanja Šepac Dužević, *Čitanka za četvrti razred četverogodišnje srednje strukovne škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2007., str. 287.

problem potpune slobode izbora te problem osporavanja tradicionalnih modela života (koji se suprotstavljaju egzistencijalističkim postavkama).

4. MOTIVACIJA U ŽIVOJ NASTAVI

Tijekom odrađivanja prakse u osnovnoj školi Mladost i srednjoj Medicinskoj školi u Osijeku razgovarala sam profesoricama Nadom Jovanović i Đurđicom Radić. Obje su mi rado objasnile koriste li motivaciju u nastavi književnosti, koje vrste motivacije i kako učenici na to sve reagiraju.

Profesorica Nada Jovanović kaže da uvijek u nastavi književnosti, ali i kada obrađuje s učenicima gradivo iz jezika, koristi motivaciju. Smatra da je to možda najvažniji dio sata jer nastavnik ima priliku zainteresirati učenika da bude aktivan na satu i lakše svlada gradivo. Najlakša je motivacija profesorici kada metodom heurističkog razgovora postavlja učenicima konkretna pitanja i usmjerava ih na nastavno gradivo. Često koristi i „oluju ideja“ koju, kako tvrdi, najviše vole učenici petoga i šestoga razreda. Budući da se u učionici u kojoj se izvodi nastava književnosti do nedavno nije nalazilo računalo, nije koristila motivaciju utemeljenu na glazbenim predlošcima. Prilikom odrađivanja pejzažne poezije često učenicima donosi različite fotografije cvijeća i drveća koje učenici magnetima učvršćuju na ploču i komentiraju. Smatra da je jako važno dopustiti učenicima da kažu svoje mišljenje čak i ako nisu u pravu. Korekcije su moguće, ali na primjeren, pedagoški način. Učenici jako vole i različite igre, na primjer bacanje loptice. Tako učenik koji posjeduje lopticu postavlja pitanje i baca lopticu drugom učeniku koji daje svoj odgovor i postavlja novo pitanje. Zaključuje kako nastavnik za nekoliko minuta može smisliti dobru motivaciju kojom će stvoriti odličnu radnu atmosferu u razredu.

Profesorica Đurđica Radić iz srednje Medicinske škole kaže kako se trudi motivirati učenike na početku nastavnog sata, ali da joj to ponekad ne polazi za rukom. Često joj se motivacije temelje na glazbenim, likovnim i filmskim predlošcima i kaže da ih učenici najviše vole. Isto tako navodi oluju ideja, heuristički razgovor kao neke od motivacija. Kaže kako je ponekad u stisci s vremenom pa odmah krene s lokalizacijom i interpretacijom teksta zaobilazeći motivaciju. Naglašava da je motivacija učenicima najvažnija na satu kada obrađuju književnopovijesna razdoblja jer se učenici žale da im je to gradivo „dosadno, naporno i suhoparno“. Kaže kako su učenici u srednjoj školi, većina njih, nemirni na početku sata pa lakše s njima odradi sintezu. Zaključuje da doživljajno-spoznajnom motivacijom treba započinjati sat književnosti, ali ako to nije moguće ne treba paničariti nego sat iskoristiti za odličnu interpretaciju književnoumjetničkog djela.

Dakle, profesorice koriste motivaciju u nastavi književnosti i to najčešće onu leksičku, zatim glazbene motivacije pa metodu heurističkog razgovora.

5. ZAKLJUČAK

U radu se razmatra zašto je motivacija važna za uspjeh učenika i kako učenike što bolje motivirati za učenje i aktivnost na nastavi. Cilj rada trebao bi biti da učenici, kroz ostvarivanje nastavnog programa što bolje upoznaju i nauče iskoristiti i razviti svoje mogućnosti. Učenike treba motivirati i zainteresirati za učenje. Pri tome je važno da učenicima bude jasno zašto je potrebno da nešto nauče, da im gradivo bude zanimljivo prezentirano, a zahtjevi primjereni njihovim sposobnostima. Učeniku je nagrada ocjena ili pohvala. Poželjno je ocjenu i prokomentirati kako bi pokazali učeniku da pratimo njegov rad.

Motivacija se u nastavni književnosti ostvaruje različitim motivacijskim tehnikama. Važno je da one budu domišljate, razigrane, uzbudljive i maštovite. Te tehnike su npr. zapisivanje ciljeva, učeničko sastavljanje teksta, samoocjenjivanje rada, vrući stolac, igranje mirovnjaka, čitanje knjige u sat vremena, zajednička fotopriča, razredni fotoalbum, crta života, kotač sličnosti, moja knjiga, tjeralice, upoznaj autora i dr. Za motivaciju učenika važna je ustrajnost, odnosno trajanje. Što dulje traje, veća je mogućnost uspjeha i završavanja postavljenih zadataka. Važni su i nastavni ciljevi koji predstavljaju uspješnost, zato što usmjeravaju pozornost na postavljeni zadatak, uključuju trud, povećavaju ustrajnost i pospješuju razvoj novih strategija za dostizanje ciljeva. Da bi temeljito ovladali nastavnim predmetom, nastavnici bi trebali stvoriti pozitivno ozračje u razredu, pokazivati oduševljenje za nastavno gradivo, zanimati se za učenike, poticati svakog učenika ponaosob, imati prirodan osjećaj za autoritet i samopoštovanje, međusobno poštovanje i opušten odnos (između učenika i nastavnika) te spretno poticati pozitivnu dinamiku, te uključivati humor i oduševljenje.

U nastavi književnosti razlikujemo nekoliko vrsta motivacija: motivacije utemeljene na osobnim iskustvima učenika (emocionalnim, socijalnim, moralnim i intelektualnim), motivacije utemeljene na glazbenim, likovnim i filmskim predlošcima, motivacije utemeljene na književnoteorijskoj i književnopovijesnoj osnovi, motivacije utemeljene na općekulturnim sadržajima, motivacije utemeljene na lingvističko-stilističkoj osnovi, motivacije utemeljene na filozofskoj, sociološkoj i povijesnoj osnovi.

Praksa pokazuje da se najčešće u nastavi književnosti koriste prve dvije motivacije, utemeljene na osobnim iskustvima učenika i glazbenim i likovnim predlošcima. Rjeđe se primjenjuju motivacije utemeljene na općekulturnim i lingvističko-stilističkoj razini.

Prilikom motiviranja učenika određenom motivacija treba se pridržavati pravila koja postoje. Tako, na primjer, ako učenike želimo motivirati glazbenim djelom moramo paziti da glazba bude

dovoljno glasna i da bude primjerena recepcijskim sposobnostima učenika. Ako se primjenjuje motivacija likovnim djelom, onda treba paziti na veličinu slike kako bi svi učenici jasno mogli vidjeti ono što se prikazuje.

Uvijek treba odabrati motivaciju koja je u uskoj vezi s djelom koje će se obrađivati. Bilo da je riječ o poeziji ili prozi. Važno je da motivacija bude kreativna i zanimljiva. Na taj se način najlakše privuče učenikova pažnja. Idealna je situacija ako se u motivaciji može ostvariti korelacija s drugim nastavnim predmetom. Najčešće su povezane nastava književnosti i umjetnosti (glazbena i likovna). Motivacija utemeljena na lingvističko-stilističkoj razini češće se upotrebljava u osnovnoj školi, a rjeđe u srednjoj školi.

Motivaciju u nastavi treba istraživati i sagledavati sve faktore koji utječu na njezin smjer i karakter. Posebnu pažnju treba posvetiti učenicima i studentima te njihovim unutrašnjim činiteljima koji će ih pokrenuti da aktivno i stvaralački pristupaju nastavi.

6. LITERATURA

A) PRIMARNA LITERATURA

1. Rosandić, Dragutin, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.

B) SEKUNDARNA LITERATURA

1. Andrić, Vlado, Čudina, Mira, *Psihologija odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.

2. Sonja Banić, *Motivacija učenika kao uvjet uspjeha*, preuzeto s: http://free-zg.t-com.hr/Sonja-Banic/pdf_materijali/Motivacija%20kao%20uvjet%20uspjeha.pdf, 16. 5. 2011., 15:34

3. Bjedov, Vesna, „Metodički pristupi filmu u nastavi hrvatskog jezika nižih razreda osnovne škole“, u: *Život i škola*, br. 15-16 (1-2/2006.)

4. Bouša, Dubravka, *Priručnik za interpretaciju poezije s pojmovnikom*, Školska knjiga, Zagreb, 2004.

5. Celigoj-Grimani, Smilja, „Utjecaj trubadurske poezije u epskom i dramskom stvaralaštvu Ivana Gundulića“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.

6. Ćurić, Marija, Šepac Dužević, Sanja, *Čitanka za četvrti razred četverogodišnje srednje strukovne škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.

7. Diklić, Zvonimir, „Metodičke upute za interpretaciju Balogove poezije i proze“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.

8. Frangeš, Vesna, „Prilog interpretaciji renesansnog i baroknog epa u nastavi“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.

9. Jelčić, Dubravko, *Povijest hrvatske književnosti*, Naklada Pavičić, Zagreb, 2004.

10. Kajić, Rasima, „Povezivanje umjetnosti u nastavi“, u: *Biblioteka Jezik i književnost*, knj. br. 12, Školske novine, Zagreb, 1991.

11. Kovač, Slavica, Jukić, Mirjana, *Priručnik za učitelje hrvatskog jezika u VI. razredu osnovne škole*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2009.

12. Kovač, Slavica, Dunator, Vesna i Tomas, Jadranka, *Priručnik za učitelje hrvatskog jezika u VII. razredu osnovne škole*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2009.

13. Muminović, Hašim, *Motivacija u nastavi i kreativni rad studenata i učenika*, preuzeto s: <http://www.ac-see.org/documents/4.pdf>, 10. 5. 2011., 13:02

14. Pilaš, Branko, „Metodička interpretacija Kušanovih romana“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.
15. Solar, Milivoj, *Teorija književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1976.
16. Rosandić, Dragutin, *Književnost u osnovnoj školi*, Školska knjiga, Zagreb, 1976.
17. Rosandić, Dragutin, „Pod starim krovovima- metodički pristup novelističkoj zbirci“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.
18. Rosandić, Dragutin, „Roman *U registraturi* u metodičkom obzoru“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*“, Školska knjiga, Zagreb, 1994.
19. Rosandić, Dragutin, „Zlatarovo zlato u kontekstu teorije curriculuma“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.
20. Težak, Dubravka, „Metodičke mogućnosti obrade romana *Vlak u snijegu* i *Družba Pere Kvržice*, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*“, Školska knjiga, Zagreb, 1994.
21. Težak, Stjepko, *Film u nastavi*, PKZ, Zagreb, 1967.
22. Trškan, Danijela, „Motivacijske tehnike u nastavi“, u časopisu *Povijest u nastavi*, Vol. IV No. 7 (1), 2006.
23. Vavra, Ivan, „Primjena književnoznanstvenih spoznaja u školskoj interpretaciji Držićeve djela“, u: *Metodičke upute uz interpretacije književnih djela I. kola*, Školska knjiga, Zagreb, 1994.

C) TERCIJARNA LITERATURA

1. Babić, Stjepan, Moguš, Milan, *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
2. Anić, Vladimir, Goldstein, Ivo, *Rječnik stranih riječi*, Novi Liber, Zagreb, 2007.

